

Üzeyir Hacıbəylinin “Leyli və Məcnun” operası Ankarada

(əvvəli ötən sayımızda)

Dekor və kostyumları işləyən Savaş Camgöz bir dünən ya rəssamıdır. Rejissorun şəhri, gərəyi hadisələr Füzulinin yaşadığı Orta Çağlardan alınaraq XI-XII əsr miniatürlerinin bəlli təsiri belə duyulmaqdadır. Səbəbi isə “Leyli və Məcnun” əsərini Batı İntibahından əvvəl və ilk olaraq qələmə alan Azərbaycanın dahi şairi Nizami Gəncəvinin yaşadığı dönenin diqqətə alınması ilə əlaqədardır. Məhz buna görə də operanın səhnə quruluşu əsasən Dünya Renesansı öncəsi dünya sənətinin incisi sayılan Təbriz miniatur məktəbinin estetik prinsipləri üzərində düşünülmüşdür. Əvvəlcə Tədris Mədrəsəsi ölü, köçəri Çadır həyatı və Məcnunun məskən seçdiyi o müqəddəs dağların qoyunu rejissorun qurğusu üçün əhəmiyyətli məkan olaraq seçilmişdir. Dekor-dizayna baxdıqda burada miniatur sənətinin estetik xüsusiyyətləri stiliz edilərək lirik-romantik dram janrında hazırlanmasını hiss etmiş olur. Bütün kostumlarda Azərbaycan və İran, həmçinin az da olsa Ərəb etnik xüsusiyyətləri ruhunun olduğunu görməkdəyik. Xor və balet kostumları ümumiyyətlə, Azərbaycan xalq kostumlardan alınmışdır. Uzun əbabalar, papaqlar, baş örtükleri, yaylıqlar, ayaqqabılar, şair və mütefəkkirlərin, Azərbaycan etnosunun xüsusi geyimləri olduğunu biliyik. Mədrəsə ölü, Leylinin evi, səhradakı zirvəli dağlar, İbn-Salamın evi, həmçinin Şərqi memarlığının xüsusiyyətlərini daşıyan dekorasiya təchizatından ustalıqla istifadə olunmuşdur. Daha əhəmiyyətli isə Proloq və Epilogdakı ilahi cənnət mənzərəsi, Leyli ilə Məcnunun finalda xoşbəxt olaraq birləşdə göylərə yüksəlişi tamaşanın təsirecidi mənəvi-estetik gücünü daha da artırır. Ankaranın tələbkar tamaşaçılarının qəmdən və sevincdən axan göz yaşları və sevgi duyguları altında, coşqu dolu alqışlarla pərdə bağlanır...

Ankara Dövlət Opera Mü-

dirliyinin istəyi ilə rejissor opera ixtisarlar etməyə məcbur olmuşdur. Yeni şərhə görə opera rejissor əvvəller yer almış musiqi parçalarını, xüsusişlə də müğam yerlərini qısaltmış və bəzi musiqi yerləri dəyişdirilmişdir. Və təbiidir ki, belə bir vəziyyət əsərə yeni bir rejissor anlayışı, gözüylə baxmağı, müasir dövrün tələbləri çərçivəsində operaya yeni ruh və təravət gətirilməsini tələb edir. Qürurverici haldır ki, rejissor, bütün yaradıcı opera kollektivi olduqca çətin yaradılıqlı işlərinin öhdəsindən müvəffəqiyətlə gələ bilmış-

qeyd etmək istərdim. Unutmaq olmaz ki, əsərin uzun tarixi bir müddət içərisində bir çox rejissor (hətta zaman-zaman Əflatun bəyin özü də operanı Bakı Dövlət Opera səhnəsində müəllimi professor Mehdi Məmmədovla birlikdə tamaşaya qoymuşdur, daha sonra yenidən bərpa etmişdir) tərəfindən şərhərinə baxmaya-raq, Əflatun bəy onları təkrar etmək yolu ilə getmir, əksinə, öz estetik kredosunu ortaya qoymağa çalışır və daha çox operanın müəllifi Üzeyir Hacıbəylinin prinsiplərinə yaxın olmağa əhəmiyy-

qidi yazılarının daha çox ilüstrativ xarakter daşımışı və musiqişunaslıq, etnomusiqişunaslıq baxımından inandırıcı görünmür.

Bir daha xatırlatmaq lazımdır ki, “Leyli və Məcnun” əsərinin səhnə təcəssümü müddətində operanın rejissoru istedadlı sənət adamı Prof. Dr. Əflatun Nemətzadə hər zaman operada sənətlərin bədii sintezi və dialektikası kimi prinsiplərdən yaradıcılıqla istifadə edən bir

şəxsiyyət olduğunu nümayiş etdirə bilir. Operanın səhnə üzü görməsi müddətində onun opera kollektivi ilə (xor, müğam ifaçıları, sənət texniki personalı, dekorasiya, kostum dizaynı, işq dizaynı və s.) olan uzunmüddəli yorulmaz və məhsuldar yaradıcılıq işləri (burada Universitet müəllimi Prof. Dr. İlqar İmamverdiyevin, tar ilə repetitorluq fəaliyyətini də xüsusi olaraq qeyd etmek istərdik) və zəngin səhnə təcrübəsi nəticədə yeni bir estetik təravətə sahib bu opera tamaşası sevgi qazanmış, eyni zamanda “Leyli və Məcnun” kimi möhtəşəm və ölməz bir operanın yeni səhnə təcəssümüyle meydana gelməsinə səbəb olmuşdur.

İnanırıq ki, əsər türk tamaşaçı-dinləyicilərinin rəğbatını qazanmaqla birləşdə uzun və davamlı olaraq Dövlət Opera və Balet Teatrının repertuarında özünə laiyq yer alacaqdır. Operanın səhnə üzü görməsində hər zaman mədəniyyətlərimiz arasında tarixi və qarşılıqlı zənginləşmə prosesinə əhəmiyyət verən Azərbaycanın mədəniyyət və turizm naziri cənab Əbülfəs Qarayevə, Azərbaycan Respublikanın Türkiyədəki səfiri cənab Faiq Bağırova, eyni zamanda T.C. Kültür və Turizm Nazirliyinə, Dövlət Opera və Balet Teatrının rəhbərliyinə, Ankara Dövlət Opera və Balet Teatrının rəhbərliyinə hər cür dəstək və yardımlarına görə təşəkkürümüzü bildirir və bu qəbildən olan mədəniyyət əlaqələrimizin daha da intensiv və fasıləsiz olaraq davam etdirilməsini diləyirik.

Prof. Dr. Babək QURBANOV.

dir. Burada Azərbaycan sənətciləri ilə birlikdə Türkiyə sənətcilərinin birgə fəaliyyətləri öz meyvəsini vere bilmişdir. İftixar hissi yaşadan da budur ki, Ankara belkənto (səs) sənətciləri də müğam parçalarını müvəffəqiyətlə ifa edə bilirlər. Burada onlar haqqında bacarıqlı, istedadlıdır, sözlərini söyləməli oluram. Təbii ki, bu prosesdə təcrübəli və usta rejissor Əflatun bəyin səhnə estetikası və əlaqəsına uyğun yaradıcı münasibətini bir dəha görə bilirik. Aktyorların, musiqiçilərin, xor icraçılarının, orkestr rəhbərliyinin (xormeyster Lyubomira Aleksandrova) dəvət edilərək operanın ideya-məzmununun məntiqinə uyğun olaraq bir araya gətirilməsində və bədii fəaliyyət göstərə bilmələrində fədakar rejissorun müstəsna rolunu olmuşdur, fikrini açıq şəkildə söyləyə bilərik. Əflatun bəyin operanın səhnə həyatı yaşaması yolundaki yeni estetik prinsipini də xüsusi olaraq

yət verməyi üstün tutur. Bir daha xatırladıq ki, keçmiş Sovetlər dövründə ateist ideologiyasının hakim olduğu bir zamanda Füzulinin və Üzeyir bəyin humanist, sosiyal adilliyyə söykənən fikirləri lazımlıca qarşılına bilməzdə. Bu səbəblərdən dolayı da əsərin rejissor və ifaçıları çox vaxt müəyyən bir çərçivə içərisində və məcburi olaraq, əvvəlcədən cizilmiş normativ prinsiplərin sərhədlerini keçmədən hərəkət etməyə çalışırdılar. Əflatun bəy bu stereotipi aşmağa çalışmış və əsərə yeni qolqanad vermişdir. Günümüzə qədər heç bir rejissor proloq və epiloq üzərində fikir yürütütməmiş, bu barədə heç düşünməmişdilər. Xüsusişlə də saf məhəbbətin, ülvi sevginin heç bir zaman ölmədiyini, əbədi olaraq var olması fikrinin orijinal formasının opera dili ilə ifadə edilmədiyi də ortadadır. Təsədüfi deyil ki, Əflatun bəy əsərə öz yaradıcı təxəyyülünün məhsulu olaraq yeni bir